

PETRE V. CAZACU

MOLDOVA
DINTRE
PRUT ȘI NISTRU
1918-1928
Zece ani de la Unire

Ediție îngrijită de **Anatol PETRENCU**

Ș T I I N Ț A

CUPRINS

„Zece ani din viața unui popor nu sunt decât o clipă...”
(Dr. Anatol Petrencu) 3

Moldova dintre Prut și Nistru. 1918–1928 (Zece ani după Unire)

Introducere	8
Mișcarea populației din Basarabia pe ultimii ani	12
Reforma agrară	21
Agricultura	31
Creșterea vitelor	57
Viticultura	61
Cultura tutunului	65
Învățământul agricol	69
Pădurile Basarabiei	75
Industria	84
Munca	96
Cooperația de producție și consum	108
Cooperativele de credit	117
Cooperativele agricole	127
Comerțul, moneda, creditul și impozitele	133
Activitatea serviciilor de poduri și șosele	167
Căile Ferate din Basarabia	183
Expunere sumară asupra situației serviciilor PTT	187
Biserica	194
Școlile	197
Justiția	216
Sănătatea publică	218
Administrația	235
Viața politică și socială din Basarabia în ultimii zece ani	238
Încheiere	248

Pagini din periodice

O sută de ani de robie	256
Pagini din istoria Unirii Basarabiei	268
Emigranți de peste Prut în România	283
Retrospecție bibliografică	290

MIȘCAREA POPULAȚIEI DIN BASARABIA PE ULTIMII ANI

Ultima statistică oficială ne arată că la 1 ianuarie 1913 erau în Basarabia 2.521.277 de suflete: 1.285.664 de bărbați și 1.235.613 femei.

Războiul și revoluția din anii 1914–1918, cu omoruri, sărăcie, foamete și boli, desigur că au micșorat numărul populației din Basarabia și mai cu seamă, ca și în toată lumea, s-a micșorat numărul bărbaților între 18 și 40 de ani, care au pierit în război. În cursul războiului și al revoluției de asemenea numărul nașterilor a scăzut cu mult. Statornicirea liniștii și ordinii în Basarabia din 1918, de la Unire, persistența revoluției și a războiului civil peste Nistru au făcut ca în Basarabia să se refugieze o mulțime de elemente de peste Nistru. Astfel, componența și mișcarea populației s-au schimbat mult.

În cursul acestor zece ani din urmă, nu s-a făcut o numărătoare exactă a populației. Totuși s-a înregistrat exact numărul născuților, morților, căsătoriilor și al divorțurilor. Din aceste cifre, se poate vedea dacă numărul populației este în scădere sau în creștere.

Iată numărul celor *născuți în orașele* din Basarabia, după ani:

Orașele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	617	852	727	675	932	821	832
Bolgrad	–	–	362	434	405	401	364	272	300
Cahul	–	–	309	403	417	417	412	312	312
Cetatea Albă	–	–	1.276	1.316	1.022	1.098	1.151	408	324
Chilia Nouă	–	–	490	654	495	568	486	464	453
Chișinău	–	–	2.577	3.320	3.244	3.350	2.995	2.670	2.284

continuarea tab. din pag. 12

Orașele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Hotin	–	–	512	501	535	436	458	409	461
Ismail	–	–	845	1.266	1.073	1.174	1.164	966	115
Leova	–	–	128	202	239	225	250	226	191
Orhei	–	–	424	675	635	569	640	602	580
Reni	–	–	308	337	328	362	337	292	303
Soroca	–	–	227	401	314	320	340	303	264
Tighina	–	–	887	1135	893	934	898	799	779
Vâlcov	–	–	104	204	235	183	54	191	228
Total născuți în orașe	–	–	9.096	11.697	10.562	10.712	10.181	9.335	8.426

Vedem că numărul celor născuți era normal.

Iată mai jos tabela cu numărul celor *morți în orașele* din Basarabia de azi:

Orașele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	568	567	458	426	607	611	473
Bolgrad	–	–	353	306	299	204	277	247	272
Cahul	–	–	197	270	193	263	325	260	208
Cetatea Albă	–	–	714	1099	789	683	782	306	336
Chilia Nouă	–	–	382	337	335	238	256	315	216
Chișinău	–	–	2.866	2.490	2.830	2.765	2.496	2.615	2.488
Hotin	–	–	419	255	262	345	249	333	246
Ismail	–	–	617	656	788	676	842	716	666
Leova	–	–	124	137	136	133	121	136	113
Orhei	–	–	441	417	307	324	319	351	347
Reni	–	–	222	199	181	217	195	180	243
Soroca	–	–	223	321	209	198	193	222	220
Tighina	–	–	642	577	660	619	562	530	599
Vâlcov	–	–	26	92	109	72	30	132	93
Totalul morților în orașe	–	–	7.794	7.723	7.565	7.163	7.244	6.954	6.520

Vedem o mortalitate descrescândă, deci o *ameliorare* a situației economice și sanitare.

Dacă comparăm cifrele din cele două tabele de mai jos, vedem că regulat, prin simpla *creștere vegetativă*, orașele din Basarabia au crescut, și anume:

Orașele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	79	285	269	249	325	210	359
Bolgrad	–	–	12	28	106	197	87	25	28
Cahul	–	–	112	133	224	154	87	52	104
Cetatea Albă	–	–	562	217	233	415	369	102	12
Chilia Nouă	–	–	108	317	160	330	240	151	237
Chișinău	–	–	289	830	414	585	499	55	204
Hotin	–	–	93	246	273	91	209	76	215
Ismail	–	–	228	610	285	498	322	250	449
Leova	–	–	4	65	103	92	129	90	78
Orhei	–	–	17	255	322	245	321	251	233
Reni	–	–	86	138	147	145	142	112	60
Soroca	–	–	4	80	105	122	147	81	44
Tighina	–	–	245	558	224	315	336	269	180
Vâlcov	–	–	68	112	126	111	24	59	135
Total creștere vegetativă	–	–	1.907	3.874	2.997	3.649	3.237	1.883	1.906

Dacă cercetăm situația *căsătoriilor* pe ultimii ani în orașe, găsim cifrele în alăturatele tabele, care ne arată iarăși o situație și o dezvoltare normală.

Orașele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	366	313	228	244	256	149	199
Bolgrad	–	–	185	134	78	121	69	55	72
Cahul	–	–	101	115	67	75	44	49	64
Cetatea Albă	–	–	410	234	217	320	208	129	153
Chilia Nouă	–	–	183	139	90	130	72	117	117
Chișinău	–	–	1.481	1.342	1.175	1.144	947	891	824
Hotin	–	–	210	174	122	108	158	137	166
Ismail	–	–	245	272	237	378	169	169	252

Orașele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Leova	–	–	40	64	61	40	40	23	24
Orhei	–	–	185	219	112	161	137	137	114
Reni	–	–	79	108	64	107	69	67	65
Soroca	–	–	106	165	115	105	87	87	59
Tighina	–	–	415	292	252	309	238	272	267
Vâlcov	–	–	43	37	50	32	9	27	47
Totalul căsătoriilor în orașe	–	–	3.948	3.608	2.668	3.274	2.495	2.309	2.422

Dacă cercetăm numărul *divorțurilor în orașe*, vedem că numărul lor nu este însemnat.

Orașele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	4	–	1	6	16	3	8
Bolgrad	–	–	–	1	3	1	–	2	1
Cahul	–	–	–	–	–	–	–	2	2
Cetatea Albă	–	–	1	3	2	9	6	7	12
Chilia Nouă	–	–	–	–	3	–	–	3	1
Chișinău	–	–	69	52	6	54	91	87	93
Hotin	–	–	2	5	4	5	5	18	5
Ismail	–	–	–	1	3	9	7	13	15
Leova	–	–	–	–	–	1	–	–	–
Orhei	–	–	8	13	–	5	8	10	8
Reni	–	–	–	1	1	2	–	–	–
Soroca	–	–	–	5	–	8	7	5	7
Tighina	–	–	12	14	12	11	4	12	20
Vâlcov	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Totalul divorțurilor în orașe	–	–	96	95	35	111	144	162	172

Dacă trecem la *mișcarea populației rurale*, situația se prezintă și mai clară.

Iată tabela celor născuți la sate în ultimii ani.

Județele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	10.285	13.236	12.184	12.058	11.946	11.792	9.935
Cahul	–	–	5.668	6.767	6.350	6.733	6.724	5.866	6.447
Cetatea Albă	–	–	12.926	16.537	12.791	14.279	15.150	12.973	10.634
Lăpușna	–	–	9.095	11.552	10.744	11.164	11.015	10.433	11.528
Hotin	–	–	10.053	13.672	12.977	13.143	13.549	13.424	12.023
Ismail	–	–	5.910	7.102	5.351	5.855	6.297	5.612	5.457
Orhei	–	–	9.695	11.801	10.687	11.221	10.375	10.665	9.168
Soroca	–	–	10.245	12.799	12.206	12.330	11.974	12.147	9.576
Tighina	–	–	10.482	13.925	11.579	13.087	12.880	10.694	8.767
Totalul născuților la țară	–	–	84.359	107.391	94.869	99.870	99.910	93.606	83.435

Numărul morților din comunele rurale din Basarabia pe ultimii ani se prezintă astfel:

Județele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	7.173	8.516	6.505	5.473	6.307	8.179	5.958
Cahul	–	–	3.281	3.839	3.155	3.419	3.818	3.269	4.004
Cetatea Albă	–	–	8.181	10.399	8.676	1.482	8.619	8.102	5.775
Lăpușna	–	–	7.193	7.555	6.230	5.700	6.645	7.465	6.802
Hotin	–	–	7.314	7.066	7.577	7.588	7.735	7.756	6.047
Ismail	–	–	4.069	3.592	3.693	2.728	3.687	3.647	2.816
Orhei	–	–	8.239	6.014	5.352	5.256	6.486	6.832	4.869
Soroca	–	–	6.259	7.661	5.898	5.555	6.686	7.236	6.048
Tighina	–	–	6.772	8.350	6.276	6.096	6.690	6.156	5.702
Totalul morților la sate	–	–	18.481	62.992	53.360	49.297	56.673	58.638	48.021

Dacă comparăm cifrele din această tabelă cu acele din tabela precedentă, vom găsi cu cât s-a mărit anual vegetativ populația rurală din Basarabia. Aceste cifre se văd din tabela ce urmează.

Sporul natural al populației în comunele rurale pe județe, în anii 1918–1926, este următorul:

Județele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	3.112	4.720	5.679	6.585	5.639	3.613	3.977
Cahul	–	–	2.387	2.928	3.195	3.314	2.906	2.597	2.443
Cetatea Albă	–	–	4.745	6.138	4.115	6.797	6.531	4.871	4.859
Lăpușna	–	–	1.902	3.997	4.514	5.464	4.370	2.968	4.726
Hotin	–	–	2.739	6.606	5.400	5.555	5.814	5.668	5.976
Ismail	–	–	1.841	3.510	1.658	3.127	2.610	1.969	2.541
Orhei	–	–	1.456	5.787	5.335	5.965	3.889	3.833	3.299
Soroca	–	–	3.986	5.138	6.308	6.775	5.288	4.911	3.528
Tighina	–	–	3.710	5.575	5.303	6.991	6.190	4.538	3.065
Totalul sporului vegetativ la sate	–	–	25.878	42.399	42.507	50.573	43.237	34.968	35.414

Din tabela de mai jos se vede numărul căsătoriilor din satele din Basarabia, pe ultimii ani.

Județele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	3.567	3.768	2.253	2.753	2.465	2.003	2.015
Cahul	–	–	1.413	1.331	1.145	1.221	889	934	1.078
Cetatea Albă	–	–	3.610	2.662	2.289	3.253	2.184	2.424	2.277
Lăpușna	–	–	2.446	2.415	1.938	2.436	1.967	1.617	2.225
Hotin	–	–	3.181	2.242	2.841	3.188	3.267	2.987	3.103
Ismail	–	–	1.629	1.038	1.020	1.190	710	1.044	1.162
Orhei	–	–	3.260	3.756	2.101	2.718	2.174	1.950	1.857
Soroca	–	–	2.971	3.863	2.260	3.057	2.811	2.274	2.099
Tighina	–	–	2.855	2.562	2.020	2.508	1.739	1.174	1.544
Totalul căsătoriilor la sate	–	–	24.932	23.637	17.917	22.324	18.311	15.410	17.351

Din tabela de mai jos se vede numărul divorțurilor din comunele rurale din Basarabia.

Județele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Bălți	–	–	2	5	21	12	19	13	20
Cahul	–	–	1	3	2	3	3	4	4

Județele	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Cetatea Albă	–	–	5	–	7	20	8	25	15
Lăpușna	–	–	8	9	12	68	26	14	32
Hotin	–	–	42	25	25	52	38	30	47
Ismail	–	–	1	–	–	17	6	12	11
Orhei	–	–	9	9	5	17	28	46	18
Soroca	–	–	1	23	13	40	29	29	36
Tighina	–	–	5	9	2	30	7	11	4
Totalul divorțurilor la sate	–	–	74	84	97	259	164	184	187

Astfel, în aceste cifre se vede clar că în total populația Basarabiei crește în mod normal de la unire încoace. Dacă numărul celor născuți în primii ani după război este ușor mărit, faptul se explică prin oprirea nașterilor și căsătoriilor din cauza lipsei bărbaților în timpul războiului; ca compensație, imediat după război, am avut o creștere peste normal a căsătoriilor și nașterilor.

Suferințele de orice natură: economică, socială, politică, dezastre, foame, mișcări revoluționare, epidemii grave, s-ar fi manifestat imediat prin scăderea populației. Or, numai în anii 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926 (opt ani), pe care avem date statistice complete și exacte, prin simplă creștere vegetativă (fără imigrație), populația din Basarabia a crescut la orașe cu 20.497 de suflete, iar populația rurală a crescut cu 287.000 de suflete; în total populația Basarabiei prin simplă creștere vegetativă s-a mărit cu 307.497 de suflete.

N-am făcut comparația cu cifrele de înainte de unire și de înainte de război, deoarece acele cifre se raportează la un alt număr și la o altă compunere a populației: populația de astăzi având a suferi în compunerea ei consecințele: a) micșorării numărului de bărbați între 20 și 40 de ani în război și ale b) scăderii nașterilor în timpul războiului din cauza absenței bărbaților, deși cifrele actuale de creștere a populației sunt cu mult mai mari ca cele de înainte de război.

Desigur că numărul și compunerea populației Basarabiei s-au schimbat întrucâtva și prin emigrări și imigrări.

Au emigrat din Basarabia un număr de străini, care nu s-au împăcat cu regimul românesc, dar numărul acestora trebuie să fie foarte mic, întrucât emigrarea în Rusia a fost mult împiedicată prin războiul civil, foamea și regimul de acolo, iar încercările de emigrare în alte țări sunt extrem de reduse prin condițiile grele ce se impun pentru imigranți de toate țările occidentale și Statele Unite.

O singură mișcare de emigrare, mai însemnată, a avut loc în anul 1926, din partea de sud a Basarabiei, printre coloniștii bulgari, găgăuzi, ruși și ucraineni, dar și printre moldoveni, în urma unui an secetos și sub instigația agenților de emigrare din America de Sud și a altor instigatori. Rezultatul acestei emigrări a fost dezastruos pentru emigranți. Condițiile grele, în care au căzut nenorociții, victime ale neștiinței lor și ale speculației, după ce i-au ruinat pe toți, au omorât pe mulți, i-au silit pe cei rămași să-și caute adăpost tot în Basarabia, tot sub hulita noastră stăpânire românească, care nu este probabil așa de rea, dacă oamenii se întorc la ea, după ce au încercat în alte părți.

În schimb, imigrarea în Basarabia a fost foarte imensă. În primul rând, s-au reîntors în Basarabia, chiar din mai 1918, un număr de țărani moldoveni care fuseseră colonizați prin Tașkent, Siberia și Caucaz. Apoi au venit un număr însemnat de moldoveni intelectuali, stabiliți în diferite părți din Rusia. După ei au venit un număr însemnat de străini: ruși, germani și alte neamuri – din Rusia, Constantinopol, Serbia și alte părți; toți acei care au avut înrudiri prin Basarabia, sau s-au născut aici, s-au refugiat în Basarabia.

Pe lângă ei s-au mai refugiat și mulți evrei, mai cu seamă din Ucraina, în urma pogromurilor și războiului civil de acolo.

Desigur, toate aceste imigrări în Basarabia denotă clar pentru orice om nepărtinitor că viața în Basarabia după Unire – în ordine și liniște, este preferabilă și superioară vieții la vecini și cu deosebire peste Nistru.

Împrejurările de după război au împiedicat autoritățile noastre de a face o statistică exactă a emigrărilor și imigrărilor, din această cauză nu putem da cifrele; faptele relatate însă sunt de notorietate publică.

Incontestabil că naționalizarea tuturor instituțiilor din Basarabia, atât a celor de stat, cât și a celor locale, în special a școlilor, ruperea oricărei legături cu Rusia, legăturile strânse economice, politice și culturale cu centrele românești, serviciul militar etc., au schimbat în mare măsură raporturile numerice și conștiința de origine națională a populației din Basarabia. Din nenorocire, nu avem aceste cifre, căci numerotarea exactă a populației din Basarabia, ca și din țara întreagă, în condiții bune, nu s-a făcut, deși ar fi de dorit să se facă cât mai repede, căci această numărătoare este importantă nu numai pentru statistică, ci și pentru toate măsurile de stat.

REFORMA AGRARĂ

Ocupația principală a locuitorilor din Basarabia, în toate timpurile, a fost exploatarea pământului.

În această privință, pentru țăranii moldoveni, în prima jumătate a secolului trecut [secolul al XIX-lea – *n.e.*], Imperiul Țarilor n-a făcut nimica. El s-a ocupat de a aduce coloniști străini, pe care i-a împroprietărit larg pe pământurile noastre și i-a ajutat a se înstări cu munca și ajutorul nostru.

De abia la 1868, după eliberarea din robie a țăranilor din Rusia (măsură ce nu avea a fi aplicată țăranilor moldoveni – căci ei n-au fost niciodată robi, la noi au fost robi numai țiganii), s-a făcut și în Basarabia împroprietărirea țăranilor.

Din 3.119.200 de desetine (desetina = peste un hectar) de pământ al marilor proprietari, s-au dat țăranilor 1.595.000 de desetine, din acela pe care ei îl cultivau până atunci în dijmă.

La 1905, situația proprietății de pământ în Basarabia se prezenta așa:

Mari proprietari erau	5.507
cu întindere de	1.805.594 desetine
Mănăstirile și statul aveau	34.121 „
Total proprietatea mare:	2.148.715 „

Proprietatea mică se prezenta așa:

59 848 proprietari aveau până la 3 hectare	= 130.259 hectare
101 344 proprietari aveau de la 3-5 hectare.	= 432.598 hectare
36 445 proprietari aveau de la 5-7 hectare	= 235.786 hectare